

ko su srasli da je dječak kasnije postao jedan od najvećih majstora volumena u modernom hrvatskom slikarstvu.«

Peićev rječnik i metaforika, o kojih se bogatstvu toliko pisalo u povodu putopisa »Skitnje«, u ovom tekstu boluju od banalnosti: »I zato u njemu (Beciću) treba vidjeti umjetnika koji je, s jedne strane, blistava slikarska završnica, a, s druge strane, strastveno slikarsko otvaranje.« »Svi ti okeri, koji su kod tolikih nenadarenosti u Münchenskim ateljeima postajali slikarsko blato, kod njega, sretnog tonskog talenta, postajali su slikarsko zlato.«

Peićev iskaz o Beciću još je više iskaz o Becićevim iskazima, s onim patetičnim sudbinskim prepoznavanjima prošle budućnosti koje nam omogućuje svaki život završen i bez obrane. Bilo bi lakše mjeriti ovu knjigu s podlogom nekoliko drugih monografija o istoj temi ili bi tada bilo lakše ne mjeriti je.

Ivo maroević

graditeljska obitelj grahor

izdanje društva
historičara umjetnosti hrvatske,
zagreb 1968.

željka čorak

Priznata je činjenica da je arhitektura najzapostavljeniji dio naše novije umjetničke baštine. Ambijenti kojima se krećemo, naše svakodnevne »upotrebne« ulice ne samo kao da nisu uspjele postati dio naše historije umjetnosti, već su i kao objekti naše mimohodne pažnje potpuno anonimne. A ipak su nastale stvaralačkim naporom pojedinaca i sredine koji nisu tako davno potcunuli u vrijeme da bi to opravdalo naš zaborav.

Jednom takvom zapostavljenom vremenu posvetio je pažnju Ivo Maroević, nastojeći osvijetliti ona imena koja su posebno pridonijela rastu Zagreba u prelomnoj fazi njegova razvoja, u drugoj polovini XIX stoljeća. Kroz tri generacije graditeljske obitelji Grahor on je, materijalom koji nudi kontinuitet romanarijeke, nastojao projicirati to naše vrijeme i prostor, koncentrično, od najužeg zagrebačkog do najšireg nacionalnog.

Treba odmah reći da je Maroević zadao sebi težak posao. Ne samo zato što, u našim prilikama, i istraživanje mnogo svježijeg materijala nailazi na velike teškoće, što može dobro znati samo onaj tko se time pokušao baviti, već i zato što je kao predmet svog rada izabrao ličnosti i arhitekturu koja mu nije mogla pružiti toliko zadovoljstvo teoretskih i estetskih razmatranja, koliko društveno-ekonomskih ispitivanja.

Na samom početku svog izlaganja Maroević je formulirao četiri opća pitanja koja su mu se nametnula kod obrade njegove teme: identifikacija graditelja Zagreba u prekretnoj fazi njegova rasta; odnos graditelja-arhitekta prema vlastitom djelu, shvaćanje autorstva; pojava domaćih graditelja; njihov položaj i uloga. Za rješavanje svakog od tih pitanja bilo je potrebno savladati velike količine historijskog materijala, što je Maroević učinio i tako olakšao posao svima koji se nakon njega budu bavili tim razdobljem povijesti naših prostora.

Da bismo postali svjesni što graditeljska obitelj Grahor znači za povijest zagrebačke arhitekture, sjetimo se samo nekoliko objekata koje su izgradili: zgrada Glazbenog zavoda, Engleske čitaonice, bivšeg Francuskog konzulata, Suda na Zrinjevcu, kuća iz »Devetog kruga« u Dugoj ulici. Namjerno su ovdje navedene ne pod pravim imenima davnih naručilaca, već u današnjim svojim funkcijama ili nazivima, tako svakodnevnim i familijarnim, kao komadi gradskog namještaja kojim se služimo a i ne sjetimo se da mu posebno obratimo pažnju. »Namjestili« su, dakle, ovaj grad ti poletni i samorasli ljudi po mjeri koju i danas jedva nadržavamo.

Dok mu je društveno-ekonomska problematika pružila mogućnost da prati razvoj hrvatske ekonomike, početke industrijske proizvodnje, rast građevne inicijative, oblike graditeljskog odnosno arhitektonskog školovanja kod nas, gradske građevne institucije i strogi sistem kontrole nad rastom grada, početke kapitalističkih odnosa u oblikovanju gradskog prostora — historijsko-umjetnička problematika čala je Maroeviću jedino mogućnost da prati evoluciju Grahora u okvirima neostilova, »od neorenesanse do neobaroka«. Na podlozi toga uostalom internacionalnog prosjeka on je ipak pratio i znao uočiti posebne vrijednosti pojedinaca, naglašavajući, gdje mu je bilo moguće, jednostavnost i logičnost komponiranja tlocrta i fasada, analizirajući karakter zidne plastike, i zadržavajući se na primjerima koji odudaraju od općeg prosječnog nivoa kvalitetom ili obilježjima (npr. stražnja fasada kuće u Dugoj ulici Janka Josipa Grahora). Razmatrajući, s relativno oskudnim podacima, urbanističku djelatnost i zasluge obitelji, donio je zanimljive činjenice (zamisao zagrebačke riječne luke Janka Nikole Grahora) o kojima i danas možemo razmišljati. Nisu mu izbjegla ni popratna područja njihove arhitektonske djelatnosti, kao što je arhitektonska kritika (prvi naš tekst

takve vrste jest osvrt Janka Josipa Grahora na gradnju Hrvatskog narodnog kazališta).

Identificirajući više od devedeset objekata, donoseći pregledne i sistematične kataloge i popise (popis radova prema ulicama, popis radova prema vrstama objekata, popis radova s obzirom na današnje stanje objekata, popis objekata prema važnosti radova), kao i dosta ilustrativnog materijala — nacрта i fotografija — Maroević je, za stručnjake, uspješno ispunio jednu prazninu u domaćoj historiji umjetnosti, a za nestručno ali zainteresirano oko brojne sadržaje grada učinio zanimljivijima izvukavši ih iz anonimnosti, učinivši ih živima, imenujući ih.